İBN-İ ŞÂHİN

Tefsîr, hadîs, kırâat ve târih âlimi, vâ'iz. Yüzbin hadîs-i şerîfi râvileriyle birlikte ezberden bilirdi. Çok kitap yazdı. Künyesi Ebû Hafs olup, asıl ismi, Ömer bin Ahmed bin Osman bin Ahmed bin Muhammed bin Eyyûb bin Ezdâd bin Serrâc bin Abdurrahmân'dır. Annesi, Ahmed bin Muhammed bin Yûsuf bin Şâhin Şeybânî'nin kızıdır. İbn-i Şahin ismi buradan gelmektedir. Dedeleri, Merv civarındaki Mervrûz'dan gelerek, Bağdâd'ın doğusunda Mu'teriz nahiyesinde oturduğu için,

Bağdadî nisbet edildi. Muhaddis-i Irak ve Vâ'iz, İbn-i Şâhin lakablarıyla meşhûr oldu. 297 (m. 909)'de Bağdâd'da doğdu. 385 (m. 995) yılında vefât edip, Bağdâd'da Bâb-ül-Harb'deki Ahmed bin Hanbel hazretlerinin yanına defn edildi.

İlimle uğraşan bir aileden gelen İbn-i Şâhin'in babası, onun doğum târihini, nereden geldiklerini ve soyunu; Mis'ar, Ebû Nuaym ve Muhammed bin Ali bin Abdullah Verrâk rivâyetiyle gelen hadîslerin toplandığı kitabının üzerine yazmıştı. İlk tahsilini babasından ve çevresinden alan İbn-i Şâhin, üçyüzsekiz yılında, ya'nî onbir yaşında iken hadîs-i şerîf yazmaya başladı. İlim tahsili için Şam, Basra, İran ve Mısır'daki ilim merkezlerini dolaştı.

Muhammed bin Muhammed bin Bagandî, Muhammed bin Hârûn bin Mücder, Ebû Habîb Abbâs bin Birtî, Şuayb bin Muhammed Zârî, Ebü'l-Kâsım Begâvî, Ebû Ali Muhammed bin Süleymân Mâlikî, Ahmed bin Muhammed bin Heysem Dekkâk, Ebû Abdullah bin Ufeyr, Ahmed bin Muhammed bin Hânî Şatvî, Ahmed bin Muhammed bin Hasen Rob'î, Ahmed bin Muhammed bin Muglis, Ebü'l-Hasen Kerhî, Ahmed bin Muhammed bin Ebî Şeybe ve daha birçok âlimden ilim tahsil edip, hadîs-i şerîf rivâyet etti. Kırâat ilmini Mısır'da; Ebû Bekr bin Ebî Dâvûd, Ebû Bekr bin Mücâhid, Ebû Bekr bin Nakkaş, Ahmed bin Mes'ûd Zührî'den öğrendi. Zamanında Irak'ın hadîs âlimi ve imâmı oldu. Yıllarını Allahü teâlânın dînine hizmet, insanlara doğru yolu öğretmek için harcadı. Va'zlarıyla halka, dersleriyle mümtaz talebelerine, pek kıymetli eserleriyle de, daha sonraki nesillere öğrendiklerini aktardı. İlmi, yalnız Allah rızâsı için öğrenir ve yine O'nun rızâsı için öğretirdi.

Ebû Hafs bin Şâhin'den, başta oğlu Ubeydullah olmak üzere; Muhammed bin Ebil-Fevâris, Mâlini, Hilâl-i Haffâr, Berkânî, Ezherî, Ezcî, Ebû Hüseyn Muhtedî, Tenvihî, Cevherî, Hallâl ve daha birçok âlim ilim tahsil etti. Hüseyn bin Tanâcirî de ondan kırâat ilmini öğrenip nakletti.

Kendisi anlatır: "Bir seferden dönüşümde yazdıklarımın hepsini kaybettim. Aklımda kalan hadîs-i şerîfleri yazdığımda tam yirmibin adet olduğunu gördüm."

Talebelerinden Ezherî: "Hocam İbn-i Şâhin, sika (güvenilir) idi ve yanında hocası Begâvî'den yediyüz parça kitap vardı" dedi.

Ebû Mes'ûd Dımeşkî'den İbn-i Şâhin hakkında soruldu. Buyurdu ki: "İbn-i Şâhin'in yazdıklarını alın."

İbn-i Şâhin'den dokuz yaş küçük olup, aynı yılda vefât eden meşhûr hadîs âlimi Dâre Kutnî: "İbn-i Şâhin sika (güvenilir) idi" buyurdu. İbn-i Mâkûlâ Ebû Hüseyn bin Mühtedî-billah ve talebelerinden Atîkî: "O emîn, sika (güvenilir) idi" demektedirler.

İbn-i Şâhin, Ebû Sa'îd-i Hudrî hazretlerinden şu hadîs-i şerîfi rivâyet etti: Resûlullah (aleyhisselâm): "Size, Allahü teâlânın onunla günahlarınızı mahvedip, iyiliklerinizi çoğaltacağı birşey tavsiye edeyim mi?" buyurdular. "Evet yâ Resûlallah" dedik. Resûl-i ekrem (aleyhisselâm): "Zorluk zamanlarda güzelce abdest'almak, uzak yerlerden câmiye gelmek, bir namazdan sonra ikinci namazı beklemek" buyurdular.

İbn-i Şâhin, Ebû Umâre'den şu hadîs-i kudsîyi rivâyet etti: "Allahü teâlâ buyurdu ki: Hayrı ve şerri yarattım. Hayır için yarattığım ve hayrı kendi ellerinde icra ettiğim kimseye müjdeler olsun..."

İbn-i Şâhin Nâsih ve Mensûh adlı eserinde Âişe-i Sıddîka'dan (radıyallahü anha) şöyle rivâyet etti: "Veda Haccı'nda Resûlullah (aleyhisselâm) bizimle birlikte hac etti. Sonra Hacun kabristanına uğradı. Mübârek, üzüntü ve kederden ağlıyordu. Orada uzunca bir zaman kaldıktan sonra benim yanıma geldi. Bu defa neş'eli ve tebessüm ediyordu. Ben, hâlinde gördüğüm bu açık değişmenin sebebini sorduğumda: "Annemin kabrine gittim. Cenâb-ı Haktan annemi ihyâ buyurmasını diledim. Kabûl buyurup annemi diriltti ve bana imân ettikten sonra ebedî hâline red ve iade buyurdu" diye cevap verdi."

İbn-i Şâhin va'z ve nasîhatlarıyla insanları doğru yola çağırırken, talebelerinden İbn-i Ebî Fevâris'in dediği gibi, "kimsenin yazamayacağı" kadar çok kitap yazarak, ders ve va'zlarına yetişemeyenlere de ilmini ulaştırmaya çalıştı. Yüzlerce cildlik üçyüz çeşit, diğer bir rivâyette de üçyüzotuz çeşit kitap yazdı. Bu eserlerinden Müsned, Tefsîr, Târih-i esmâ-i sikât mimmen nakl anhüm-ül-ilm, Mu'cem-üş-şüyûh, el-efrâd, Keşf-ül-memâlik, Nâsih-ül-hadîs ve mensûha, Tergîb fî fedâil-ül-a'mâl ve Zühd'ü en önemlileridir. Kâdı Muhammed Bin Dâvûdî anlatır; "İbn-i Şâhin bana, ilk yazmaya başladığından bu zamana kadar, mürekkebe yediyüz dirhem para verdiğini söyledi."

İmâm-ı Süyûtî ise, “Tefsîr âlimlerinin sonuncusu İbn-i Şâhin’in bin cildlik tefsîri ve binbeşyüz cildlik müsnedi vardır. O, yirmisekiz kantar mürekkeb kullanmıştır” buyurmaktadır. Bu kıymetli eserlerden ba’zıları daha sonra gelen âlimler tarafından kısaltılarak muhtasarları yapılmıştır.

1) Târîh-i Bağdâd cild-11, sh. 265

2) Tezkiret-ül-huffâz cild-3, sh. 987

3) Tabakât-ül-müfessirîn cild-2, sh. 2

4) Mu’cem-ül-müellifîn cild-7, sh. 273

5) El-A’lâm cild-5, sh. 40